

Uie-Mardi Alberti ehitatud televiisor oli tõeline imeasi

Muhu saare Mäla küla Uie-Mardi talu noormehe Albert Noore meisterdatud televiisor oli eelmise sajandi keskpaigas lausa imeasi. Uie-Mardil käidi tollal pisikeselt mustvalgelt ekraanilt pilti vaatamas nii Mälast kui teistestki küladest.

Aare Laine

aare.laine@saartehaal.ee

Vana rehielamu otsakamber, mis televiisoritoana kasutusel oli, ei olevat teinekord kõiki huvilisi äragi mahutanud.

Raadioasjandus hakkas noorukest muhulast, kes hiljem eeskätt raadioamatöörina nii Eestis kui ka mujal Euroopas tuntust kogus, huvitama juba koolipõlves. "Ma olin neljandas klassis. Sõda veel käis. Kord olid venelased sees, kord sakslased. Siis ei lubatudki raadioasjandusega tegelda. Mind asi aga huvitas ja eks see sellest ajast pihata hakkas," meenutab Albert Noor.

Mäla küla poisil vedas. Metsatöödel olnud mehed olid hobuse jootmiseks ämbriks kaevust vett ammutanud. Kuidagi oli ämbrisse sattunud ühe raadioaparaadi sisikond. "Aparaadi kast oli ära põlenud. Sisul oli alles. Mulle pakkus see kohe huvi. Ühest vanast põllumajanduse kalendrist sain lugeda, millistest osadest raadioaparaat üldse koosneb," räägib Uie-Mardi peremees.

Esimesena valmis raadio

Nutikas koolipoiss otsis vajalikud osad. Enamiku neist meisterdas ise, kas traadist, taskulambipatarei söepulkadest, tsinkplekist või millest iganes. Kõik läks õnneks. Parasjagu seatapmise ajal, kui väikemehe ülesandeks oli köögis karvavõtmiseks vett soojendada, kuulis ta oma meis-

terdatud vastuvõtjast esimest heli.

"Riias oli tugev saatejaam ja minul õnnestus siis läikeelset saadet kuulata. Enne sõda olid külas vaid mõned tehases valmistatud raadioaparaadid. Need olid hirmkallid. Mäletan, et terve küla käis neis peredes kuuldemänge kuulamas," tuletab Albert meelde sõjaeelset aega.

Juba järgmisel aastal (1945) ehitas Albert Noor võimsama aparraadi. "Ema hakkas oma viljast jahvatatud jahu Tallinnas müüma, et natukenegi raha saada. Mina andsin siis emale oma soovid kaasa, millist raadioosa Tallinnast tuua. Ühest raadioaparandustöökojast õnnestuski tal üht-teist hankida."

Peagi süvenes noormehe tehnikahuvi veelgi. Pärast Tallinna polütehnikumi lõpetamist tuli Albert koju tagasi. "Raadioja teleasjade vastu oli huvi nii suur, et paningi siin ennast proovile."

Koolipoisina nägi Albert Noor Tallinna telemasti ehitamist ja telejaama tööle hakkamist. Tollal oli selline arusaam, et pilti on võimalik näha siis, kui ühe antenni otsast teine antenn ära paistab. Tallinna mast oli 200 meetrit kõrge. "Rehkendasin välja, et see annab signaali 60 kilomeetri kaugusele. Minu kodust jäi see mast aga 140 kilomeetri kaugusele. Kui oleksin ka siia 200-meetrise masti püsti pannud, ei oleks ikka pilti näinud. Üks vana raadioamatöör õpetas soovitas aga katsetada umbantenni, mida inglased antennide kuningaks kutsusid. Selle ülespanemine oli üsna suur töö. Üks 15 meetri kõrgune mast oli maja otsas. Kaks olid siit 40 meetri kaugusel. Needki olid 15 meetri kõrgused. Neljas sama kõrge mast oli maantee ääres. Külanaised olid hirmul, kartes, et pikne paneb nüüd kõik põlema ja lõõb loomad maha. Ütlesin neile naljatamisi, et juhul pikse mastidest maa sisse. Igatahes pole välgud meile kurja teinud," meenutab tehnikamees Albert 55 aasta tagust aega.

Vana õppejõu soovitusel oli kasu. Teler hakkas pilti näitama. Ükskord oli pisikeses toas koguni 26 inimest seda tehnikaimet vaatamas.

Tehnikumi lõpetanud raadiotehniku määras komisjon tööle Orissaare raadiosõlme. "Igal hommikul pidin võimendaja sisse lülitama, valjuhääldajad samuti ja päeval programme vahetama. Mina nii lihtsa tööga aga ei leppinud. Tahtsin midagi targemat teha. Tead-

OPTIMISTLIK HÄRRASMEES: Heatujuisel Albert Noorel jagub mahti rääkida nii oma hobist, raadioamatöörismist kui ka üldse elust.

AARE LAINE

sin, et inimestel oli üsna palju mittetöötavaid raadioaparaate. Neid ei osatud remontida. Mina olin seda tööd aga teinud."

Nii pakkuski Albert välja Orissaare raadioremonditöökoja idee. "Alguses oldi sellele vastu. Lõpuks sain oma tahtmise. Minu õnneks oli peatsustajate raadio parajasti katki. Tegin selle terveks ja samas tehti ministeeriumile taotlus Orissaare töökoja avamiseks."

Kuna Orissaares remonditöökoja jaoks ruume ei leitud, otsustati töökoda avada Saiklas.

Mäla küla mees ostis endale tööle käimiseks mootorratta. Päeva jooksul sõitis ta maha üle poolesaja kilomeetri. "Suvel polnud väga viga. Talvel oli aga vahel Saiklasse jõudes jääpurikas nina otsas. Teed polnud ka suuremad asjad. Rusikasuurusi kive leidis igal pool. Kui ühele niisugusele otsa pörutasid, võisid kergesti üle kaela lennata. Ükskord haiglas nägin, mis niisugune kukkumine võib kaasa tuua. Patsient oli lamanud seal paar kuud. Tulin koju, võtsin mootorratta osadeks ja pakkisin jupid kasti," tegi muhulane pool sajandit tagasi konkreetse otsuse.

Muhus esimese televiisori meisterdanud Albert Noor on ka saare esimene raadioamatöör. 1960. aastal pani ta koduõue raadiosignaali vastuvõtmiseks ja edastamiseks korraliku metallmasti püsti. "Katsetasime meeterlainete levikut. Üks mees oli Tartus. Helsingi lähedal oli teine mees. Niisugune kolmnurk tekkis. Igal õhtul kella kümnest proovisime omavahel lävida. Hiljem tuli meile üks leningradlane juurde," räägib Albert Noor oma hobist.

Vastavat kirjandust oli tolalases N. Liidus raske saada. Tallinnas Toompeal asuvas raamatukogus midagi ikkagi oli. "Kui ma Tallinnast tagasi Muhusse kolisin, siis oli mul kõige rohkem kahju sellest raamatukogust," toonitab Albert.

Jälle Eesti lipuga ja ES-kutsungiga

On tähelepanuväärne, et raadioamatöörid "taastasid" Eesti Vabariigi poolteist aastat varem, kui see poliitilises elus tõelisuseks sai. ES-kutsungid kõlasid jälle eetris 1. jaanuarist 1990. Sellega oli esimene samm iseseisva Eesti raadioamatöörismi poole tehtud. Järgmise sammuna sai astuda juba pärast Eesti poliitilise iseseisvuse taastamist.

Eesti raadioamatööride ühingu taastamise koosolekul valiti ühingu juhatusse ka muhulane Albert Noor. Taasiseseisvumise eelset aega meenuvates ütleb Albert, et ajal, mil Eesti hakkas endale iseseisvust nõudma, vähenes KGB kontroll raadioamatööride tegevuse üle. Juhul kui vabadusepüüdlajatel oleks katkenud juurdepääs riiklikele sidevahenditele, oleksid raadioamatöörid pakkunud oma abi. "Mina oma raadiojaamaga oleksin olnud Muhus üks neist," nendib Albert.

Muide, vene ajal kontrolliti raadioamatöörere rangelt. Sidepidamine välismaalastega oli lausa keelatud. "Soomlane vastas üle lahe. Signaal oli hästi korralik, aga mina ei tohtinud temaga sidet pidada. Samas mõtlesin, et kui hull see asi ikka on. Pidasingi siis sisedeansi maha. Kontrollorganid tabasid selle muidugi ära. Lõpuks sain

HEA SAAGIGA RANDA: Kalamehena oli Albert Noor (keskel) heade saakide meister. Seekordsel mereretkel on ta Pädaste küla elupõlise kaluri Edmund Siiaga. Üle paadiparda vaatavate meeste toimetamist teleoperaator Jaak Haamer, kellega Noor oli Undva radarijaamas koos kordusõppustel.

ERAKOJU

loa nendega telegraafi teel töötada," selgitab Albert Noor.

KGB tundis samuti raadioamatööride vastu huvi. "Alguses uurisid nad põosa tagant, mis toimub. Lõpupoole hakkasid bossid ise sin käima. Üks küsis mähisetraati. Andsin terve pooli, öeldes, et võtku niipalju, kui vaja ja toogu ülejäänud tagasi. Kui ta jälle tuli, siis vaatasin, et ta ei olnud millimeetritki võtnud. Lihtsalt tehti minu juurde asja."

Ka piirivalvurid käisid Albert Noore aparate üle vaatamas. Ennekoike huvitas neid see, mis sagedusi raadioamatöör kasutab. "Viimaks nad soovitasid, et ma ühe kuu üldse ei tööta. Keegi kasutavat minu kutsungit. Ma siis arvasin, et olgu, hakkas kalameheks, merele nad ikka järele ei tule," muheleb Albert.

Kutselise kalurina käis Albert Noor kalavetel 20 aastat. Saare Kaluri Muhu osakonna kalamees tunnustati 1972. aastal parimaks rannavetekaluriks.

"Ise arvan, et tunnustamise peamine põhjus oli kalapüünte konstruktsiooni muutmine, mille tulemusel suurenes tunduvalt siia-, koha- ja säinapüük," hindab Albert oma panust.

Elu pole head tehnilist taipu omavat muhulast just hellitanud. Pärast lapse sünnitamist suri Alberti abikaasa. Isa sai tütre kasvatamisega üksinda hästi hakkama. Nüüd on ta juba ammugi on teda kutsutud rääkima saart külastavatele noortele.

Ettevõtlik mees on olnud ka vallavolikogu liige ja külavanem. Muhumaast ja oma tegevusest on teda kutsutud rääkima saart külastavatele noortele.

Raadiohuvist järgmisel suvel 80-aastaseks saav mees aga enam lahti ei saagi. Igal hommikul astub ta aparate toa uksest sisse, paitab armsaks saanud seadmeid ja tunneb end mõnusalt.

Kes on pildil?

Albert Noore tundis ära 17 lugejat. Loosiõnn naeratas seekord Ülo Mäele Kohtla-Järvelt, kes saab auhinna Toivo Asmeri plaadi "Päikest". Kes on aga see noormehe kõrvaloleval pildil? Vihjeks niipalju, et see mees on põline rikas, nagu põllumeeste kohta kombeks öelda. Ta on töötanud juhtivatel kohtadel ühes suurmajandis. Vastuseid ootame telefonil 45 30 210 või aare.laine@saartehaal.ee.

